

กลวิธีทางภาษาในการสร้างความขบขัน ในเพลงมุกตลกอีสาน “จอนฟอน”

อ้อมทิพย์ มาลีสัย¹, ประณิตา จันทระประพันธ์²

¹สาขาวิชาพื้นฐานอาชีวศึกษา คณะเกษตรและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนครพนม

²65/212 ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

E-mail: aomthip_k@npu.ac.th¹, Chantharapraphan@gmail.com²

Received: February 21, 2020

Revised: April 03, 2020

Accepted: April 09, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษากลวิธีทางภาษาในการสร้างอารมณ์ขันในเพลงมุกตลกอีสาน “จอนฟอน” ซึ่งโพสต์ในช่วงเดือนมกราคม-ธันวาคม 2562 จำนวนทั้งสิ้น 939 โพสต์ เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในการสร้างความขบขัน โดยใช้กรอบแนวคิดด้านทฤษฎีความไม่เข้ากันในมุมมองทางภาษาศาสตร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสร้างความขบขัน ประกอบด้วย ด้านกลวิธีทางภาษาระดับคำ ได้แก่ การเล่นคำพ้องเสียง การลากเข้าความ การใช้คำภาษาอีสาน การเล่นกับหน่วยเสียงภาษาอีสาน การแปลผิดและการเล่นคำพวน และด้านกลวิธีทางภาษาระดับประโยค ได้แก่ การใช้มูลบท การใช้แนวเทียบผิด การอ้างถึง การใช้ความกำกวม การละเมิดหลักในการสนทนา การให้เหตุผลผิดแบบและการดัดแปลงถ้อยคำ ซึ่งกลวิธีที่พบมากที่สุดสามลำดับแรกได้แก่ การเล่นคำพ้องเสียง จำนวน 308 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 32.80 การใช้มูลบท จำนวน 202 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 21.51 และการใช้แนวเทียบผิด จำนวน 97 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 10.33 ปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความขบขันจากกลวิธีทางภาษาข้างต้นคือความรู้ความเข้าใจในภาษาอีสาน วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชาวอีสาน ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านมองเห็นความไม่เข้ากันของเนื้อเรื่องมุกตลกได้ ทั้งนี้เป็นการทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของชาวอีสานได้มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: อารมณ์ขัน มุกตลก มุกตลกอีสาน ความไม่เข้ากัน กลวิธีทางภาษา

The Verbal Strategies of Humor in Isan Jokes Web Page “Jorn Forn”

Aomthip Maleelai¹, Pranita Chantharapraphan²

¹Basic Vocational Education Program Faculty of Agriculture and Technology

Nakhonphanom University, ²65/212 Talat Muang Maha Sarakham

E-mail: aomthip_k@npu.ac.th¹, Chantharapraphan@gmail.com²

Received: February 21, 2020

Revised: April 03, 2020

Accepted: April 09, 2020

Abstract

This article aimed to study the language strategies that carry senses of humor in Isan Jokes page “Jorn Forn” which posted during January-February 2563 B.E. 939 posts in total, using the framework of incongruity theory in linguistics Perspective to analyse the Text. The results found that the language strategies at word level that carry senses of humor included with homophony, popular etymology, Isan language vocab use, Isan dialect phoneme playing, wrong translation and spoonerisms, and for the strategies of language at discourse level such as presupposition, false analogy, referencing, ambiguous, on observance of the maxims, faulty reasoning, and modifying. The three strategies that mostly found are homophony strategy was found in 308 posts (32.80%), presupposition strategy was found in 202 posts (21.51%) and false analogy was found in 97 posts (10.33%). The main factors that cause the humour are knowledge and understanding in Isan dialect, ways of life, values, belief and culture of Isan people that led readers to sight the incompatibility of the joke stories. These factors make readers be able to learn and understand Isan culture even more.

Keywords: senses of humor, jokes, Isan Jokes, Incongruity Theory, language strategies

บทนำ

มุกตลก หมายถึง วิธีทำให้ขบขัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ซึ่งความขบขันหรืออารมณ์ขันนั้นเป็นความรู้สึกทางอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นบุคคล เหตุการณ์ หรือวรรณกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติที่สังคมยอมรับ โดยบุคคลนั้นจะแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปของการยิ้มแยมหรือหัวเราะ นอกจากนี้อารมณ์ขันยังสามารถแสดงออกได้ในรูปของภาษา (verbal form) เช่น ปริศนาคำทาย (riddle joke) นิทานมุกตลก (trickster) เป็นต้น ซึ่งเรียกว่า อารมณ์ขันทางภาษา (verbal humor)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมการสร้างอารมณ์ขันของไทยได้ปรากฏในขอบเขตของการศึกษาที่หลากหลาย เช่น นิทาน การ์ตูนตลก วรรณคดี นิยายสาร ละคร โทรวาทน์ ภาพยนตร์ และวิถีทัศน์ เป็นต้น ซึ่งมีทั้งการวิเคราะห์กลวิธีในการสร้างอารมณ์ขันจากเนื้อเรื่องและแนวคิดด้านภาษาในการสร้างความขบขัน เช่น การวิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการใช้ภาษาในการแสดงตลกอีสานจากวีซีดีตลกอีสานของคณะเสียงอีสานและคณะเพชรพิณทอง ของดุขุฎี กองสมบัติ (2546) การศึกษาภาษาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันจากเรื่องขบขันในนิยายสารแพรวและนิยายสารชีวจิต ของสุภารัตน์ บัวศรี (2547) กลวิธีสื่ออารมณ์ขันในละครตลก สถานการณ์ของไทยจากมุมมอง วัจนปฏิบัติศาสตร์ ของจันทิมา หวังสมโชค (2549) อารมณ์ขันในข้อความท้าทาย: เสน่ห์ทางภาษาที่ไม่ควรมองข้าม ของหนึ่งฤทัย ขวณะลิขิต (2554) แต่งงานวิจัยที่ผ่านมายังไม่ปรากฏการศึกษาวิเคราะห์มุกตลกที่เผยแพร่ผ่านทางเพจเฟซบุ๊กซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและเข้าถึงได้ง่ายในปัจจุบัน

เพจมุกตลกอีสานเป็นเพจทางเฟซบุ๊กอีกประเภทหนึ่งที่มุ่งสร้างความบันเทิง โดยมี อัตลักษณ์เฉพาะด้านการนำภาษาอีสานและวิถีชีวิตของคนอีสานมาสร้างมุกหรือล้อเลียนเพื่อให้เกิดความขบขัน ซึ่งได้รับความนิยมและถูกสร้างขึ้นมาหลายกลุ่ม เช่น ลูกผู้ใหญ่บ้าน คำคมอีสาน มักร้อง อีสานคันแซ่ จอนฟอน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 ก่องจ่อง เด็กน้อยคุ้มวัด เป็นต้น ซึ่ง “จอนฟอน” เป็นหนึ่งในเพจมุกตลกอีสานที่โดดเด่นด้านการตั้งชื่อเพจด้วยคำศัพท์ภาษาอีสาน โดย “จอนฟอน” หมายถึง ฟังพอน ชื่อสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งคล้ายกระรอกแต่ตัวโตกว่า (ปรีชา พิณทอง, 2563) เพจจอนฟอนเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2561 โดยได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ปัจจุบันมีผู้ติดตามเป็นจำนวน 185,285 คน (ข้อมูลเมื่อ 12 มกราคม 2563) และมีกลุ่มแลกเปลี่ยนมุกตลกระหว่างจอนฟอนกับลูกเพจโดยเฉพาะคือ “จอนฟอนบุน้ำหมอก” จำนวน 7,533 คน โดยบางมุกได้ถูกนำมาเผยแพร่ในเพจจอนฟอนอีกครั้ง ซึ่งทำให้เห็นมุมมอง

ความขบขันที่เป็นความเข้าใจและรสนิยมร่วมกันระหว่างชุมชนเพลงจอนฟอน ตลอดจนความโดดเด่นทางอารมณ์ขันที่ปรากฏในเพลงจอนฟอนคือการมองเห็นภาพทางสังคมอีสาน ซึ่งคนนอกสังคมอีสานอาจจะไม่เข้าใจต่อกระบวนการสร้างความขบขันนั้น การศึกษาทฤษฎีการสร้าง ความขบขันในเพลงจอนฟอนจึงเป็นทั้งการศึกษาและทำความเข้าใจกลวิธีทางภาษา และทำให้เห็นภาพสะท้อนทางสังคมอีสานอีกด้วย

ในบทความนี้จึงมุ่งศึกษาว่ามีกลวิธีทางภาษาใดบ้างที่ก่อให้เกิดความขบขัน โดยเก็บข้อมูลที่เป็นโพสต์จากหน้าเพจจอนฟอน ซึ่งประกอบด้วยโพสต์จากจอนฟอนและ โพสต์ที่แชร์จากลูกเพจในกลุ่มหรือเพจอื่น ในช่วงเดือนมกราคม-ธันวาคม 2562 จำนวนทั้งสิ้น 1,075 โพสต์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะโพสต์ที่แสดงถึงความขบขันทางภาษา จำนวน 938 โพสต์ โดยใช้ทฤษฎีความไม่เข้ากันของรอส (Ross, Alison, 1998) และกรอบการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาของกาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาทฤษฎีทางภาษาที่ก่อให้เกิดความขบขันในเพจมุกตลกอีสานจอนฟอน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษากลวิธีทางภาษาที่ก่อให้เกิดความขบขันในเพจมุกตลกอีสานจอนฟอน ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดหลักคือทฤษฎีอารมณ์ขัน (Humor theory) และทฤษฎีความไม่เข้ากัน (Incongruity theory) กล่าวคือ อารมณ์ขันเกิดขึ้นจากการมองเห็นความคิดหรือเหตุการณ์ที่ขัดแย้งกันเองหรือที่เบี่ยงเบนไปจากรูปแบบที่เป็นปกติวิสัย ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ ทฤษฎีความไม่เข้ากันของ รอส (Ross, Alison, 1998) ซึ่งกล่าวถึงสาเหตุของความขำขันของทฤษฎีความไม่เข้ากันว่าเกิดขึ้นเนื่องจากความไม่เข้ากันหรือความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งกัน ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาในการใช้คำพูด เหตุการณ์ ความรู้สึก และความกำกวมของภาษาหรือที่เรียกว่าการเล่นคำ (Pun) ทำให้ผู้สนทนาสามารถตีความได้มากกว่าหนึ่งความหมาย นอกจากนี้สิ่งที่ เป็นพื้นฐานที่รอสใช้เป็นเกณฑ์ในการก่อให้เกิดอารมณ์ขัน ประกอบด้วย ความไม่เข้ากันที่เกิดขึ้นในระหว่างสิ่งที่คาดการณ์ไว้กับสิ่งที่เกิดขึ้น ความไม่เข้ากันของความกำกวมของภาษา และการสร้างความประหลาดใจ ทั้งนี้ความกำกวมของภาษาเกิดได้ด้วย องค์ประกอบด้านระบบหน่วยเสียง (Phonology) ด้านลิขวิทยา (Graphology) ด้านระบบหน่วยคำ (Morphology) ด้านคำศัพท์ (Lexis) และด้านวากยสัมพันธ์ (Syntax) จากกรอบทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยได้จำแนกกลวิธีทางภาษาในการสร้างความขบขันตามแนวทางการวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์ โดยใช้กรอบการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาของกาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับคำ และระดับปริเฉท

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ข้อมูลจากเพจจอห์นโพสท์ในช่วงเดือนมกราคม-ธันวาคม 2562 จำนวนทั้งสิ้น 1,075 โพสต์ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะโพสต์ที่แสดงถึงความขบขันทางภาษาจำนวน 938 โพสต์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีด้านอารมณ์ขัน และกลวิธีทางภาษาในการสร้างความขบขันเพื่อกำหนดกรอบและแนวทางในการวิจัย ดังความสรุปต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยดำเนินการสำรวจและศึกษาหนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีด้านอารมณ์ขัน และกลวิธีทางภาษาในการสร้างความขบขัน

2. เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 2.1 กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการศึกษาเรื่องกลวิธีทางภาษาในการสร้างความขบขัน

- 2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเพจมุกตลกอีสานจอห์นโพสท์ในช่วงเดือนมกราคม-ธันวาคม 2562 จำนวนทั้งสิ้น 1,075 โพสต์ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะโพสต์ที่แสดงถึงความขบขันทางภาษาจำนวน 938 โพสต์

3. วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีด้านอารมณ์ขัน ด้านความไม่เข้ากันทางภาษาศาสตร์ของรอส (Ross, Alison, 1998) และกรอบแนวคิดด้านกลวิธีทางภาษาของกาญจนา เจริญเกียรติบุตร (2548)

4. นำเสนอข้อมูลโดยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. กลวิธีทางภาษาในการสร้างความขบขันในเพจจอห์นโพสท์

กลวิธีทางภาษา คือ วิธีการใช้ภาษาในระดับต่างๆ เพื่อสร้างความขบขัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่ง ประเด็นด้านกลวิธีทางภาษาในการสร้างความขบขันออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ กลวิธีทางภาษาระดับคำและระดับปริศนา ดังนี้

1.1 กลวิธีทางภาษาระดับคำ

กลวิธีการสร้างความขบขันระดับคำ ในที่นี้หมายถึงรวมถึงกลวิธีทางภาษาที่เกิดจากการเล่นคำทั้งในระดับเสียงและคำศัพท์ เพื่อมุ่งให้เกิดการเข้าใจผิดหรือตีความใหม่อีกครั้ง ซึ่งจะได้ความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับความหมายแรก โดยพบกลวิธีทางภาษาในระดับคำเรียงตามความถี่ของการปรากฏ ดังนี้

1.1.1. การเล่นคำพ้องเสียง

คำพ้องเสียง คือ คำที่มีลักษณะเหมือนหรือใกล้เคียงกันทางด้านเสียง แต่มีความหมายแตกต่างกัน กลวิธีการเล่นคำพ้องเพื่อให้เกิดความขบขันนี้มักมาจากการ โปสต์โดยใช้คำภาษาอีสานที่มีเสียงคล้ายภาษาไทยมาตรฐานแต่สื่อความหมายแตกต่างกัน พบกลวิธีดังกล่าวจำนวน 308 โปสต์ คิดเป็นร้อยละ 32.80 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อย่าทำอะไร**เสียงๆ** รummy มันหาไม่เจอ”

(28 มีนาคม 2562)

ในข้อความวรรคแรก “อย่าทำอะไรเสียงๆ รummy” คำว่า “เสียง” ในความหมายแรกเป็นคำกริยา หมายถึง ลองเผชิญ, ลองทำสิ่งที่ท้าทาย, หรือมีโอกาสได้รับอันตรายมาก, ซึ่งทำให้ผู้อ่านตีความถึงการสื่อถึงการตกเตือนด้วยความห่วงใย แต่เมื่ออ่านโปสต์ในวรรคที่สอง “มันหาไม่เจอ” จึงต้องกลับมาตีความหมายของคำว่า “เสียง” ในโปสต์ใหม่อีกครั้ง ซึ่งจะเห็นว่าเป็นคำที่พ้องเสียงกับคำในภาษาอีสาน หมายถึง ซ่อน, หลบซ่อน (ปริชา พิณฑอง: 2563) โดยสื่อความหมายถึงการตำหนิ ห้ามไม่ให้ทำสิ่งนั้นด้วยความรู้สึกขุ่นเคืองไม่พอใจ

“แฟนเพจ: อ้ายจอน ข่อยยกหัก ขอโปสต์**เศร้าๆ** ให้ข่อยแน
จอนฟอน: ดีห่า หกโมง **เศร้า**พอบ”

(20 มีนาคม 2562)

โปสต์ข้างต้นมีลักษณะเป็นการเล่นคำพ้องเสียงผ่านบทสนทนาโดยคำว่า “เศร้า” ในความหมายของแฟนเพจเป็นคำกริยา หมายถึง สลด, หดหู่, รันทด, ทุกข์ใจ, ไม่เบิกบาน, หมอง, เหี่ยวแห้ง ซึ่งต้องการให้จอนฟอนโปสต์ข้อความที่สื่อถึงความรู้สึกดังกล่าว แต่จอนฟอนกลับใช้กลวิธีทางเสียงที่พ้องกับคำในภาษาอีสานคือ “เส้า” หรือ “เช้า” ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์และคำนาม หมายถึง เวลาอรุณรุ่งถึงเที่ยงวันเรียก เวลาเช้า (ปริชา พิณฑอง, 2563) โดยการตอบว่า “ดีห่า หกโมง **เศร้า**พอบ” ซึ่งเป็นคำตอบแบบไม่เข้ากันที่ผิดไปจากความคาดหมาย

“อยู่ห้องคนเดียวว๊วบ อานน้ำเสร็จ กำลังจะใส่เสื้อผ้า อยู่
ดีๆ ก็ได้ยินเสียงหัวเราะดังมาจากไหนไม่รู้ **ขนคิงลูกว๊วบ**เลยรีบ
พอดั่งสติได้สีกักเลยหันมองซ้ายมองขวา แล้วก็ต้องตะลึงกับสิ่ง
ที่ผมเจอ ผมเจอ **#กางเกงหัวยุ่ม** แบ่ว”

(17 สิงหาคม 2562)

จากตัวอย่างข้างต้นเพลงได้ใช้กลวิธีการเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์ที่ชวนให้นึกถึงเรื่องราวลึกลับ นำหาวดกลัวด้วยการได้ยินเสียงหัวเราะโดยไม่ทราบแหล่งที่มาของต้นเสียงซึ่งชวนให้รู้สึก “*ขนคิ่งลุกวาบ*” (ขนลุกชู) แต่ตัวบทดังกล่าวกลับหักมุมในตอนท้ายด้วยการเล่นคำว่า “*กางเกงหัวยุ่ม*” ซึ่งหมายถึง กางเกงที่มีเอวแบบยางยืด แต่เล่นกับคำพ้องเสียง “*หัวยุ่ม*” ซึ่งในภาษาอีสานหมายถึงหัวเราะกรั่มกรั่ม โดยการสรุปว่าเสียงหัวเราะดังกล่าวเป็นเสียงของกางเกง

1.1.2 การลากเข้าความ

กลวิธีการลากเข้าความเป็นการลากเสียงเข้าความของคำหนึ่งลากเข้าสู่คำที่มีความหมายแตกต่างกัน เพื่อสื่อความหมายอีกเรื่องหนึ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกัน หรือการโยยเข้าสู่เรื่องหรือข้อความที่ไม่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งพบกลวิธีดังกล่าวจำนวน 41 โปสต์ คิดเป็นร้อยละ 4.37 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ฮีโร่ที่ไม่เคยมาตอนค่ำๆ คือ กัปตัน*มาเว็น*”

(8 กุมภาพันธ์ 2562)

“*กัปตันมาเว็น*” ข้างต้นใช้กลวิธีการลากเข้าความเพื่อล้อกับชื่อตัวละครกัปตัน “มาร์เวล” ฮีโร่จากภาพยนตร์เรื่องกัปตันมาร์เวล (Captain Marvel) ซึ่งคำว่า “*เว็น*” ในภาษาอีสานหมายถึงช่วงเวลากลางวัน เมื่อนำมาประสม “*มา+เว็น*” จึงหมายถึงมาตั้งแต่เวลากลางวัน

Cool = เย็น

Bar = บาร์

Cool Bar = หลงพ่อ

(3 พฤษภาคม 2562)

จากตัวอย่างข้างต้นใช้วิธีการลงให้ผู้อ่านตีความการสื่อสารด้วยการแปลคำศัพท์ในภาษาอังกฤษสองคำแรกคือ “Cool” และ “Bar” เป็นภาษาไทยอย่างถูกต้อง แต่ในคำสุดท้ายกลับใช้วิธีการแปลโดยการประสมคำศัพท์สองคำแรก โดยการเล่นกับเสียงของคำศัพท์ภาษาอังกฤษ “Cool Bar” ที่พ้องกับคำในภาษาอีสานคือ “*คูบา*” ซึ่งเป็นการจงใจลากเสียงเข้ามาให้พ้องกันเพื่อให้เกิดการแปลความหมายของคำศัพท์ใหม่ตามการออกเสียงนั้น

1.1.3 การใช้คำภาษาอีสาน

คำภาษาอีสานมักถูกนำมาใช้เพื่อล้อเลียนหรือลงให้เกิดความเข้าใจผิดเพื่อสร้างความขบขัน ซึ่งพบกลวิธีดังกล่าวจำนวน 35 โปสต์ คิดเป็นร้อยละ 3.73 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“วันนี้จะมาสอนภาษาอีสานแบบเจ็บๆ: เอื้อะ!!!”

(17 กุมภาพันธ์ 2562)

“เอื้อะ!!!” เป็นคำอุทานในภาษาอีสานที่สื่อถึงความรู้สึกเจ็บ คำอุทานเป็นเหมือนสัญลักษณ์ของมนุษย์ที่เมื่อรู้สึกต่อสิ่งใดอย่างไร มักจะอุทานออกมาด้วยภาษาแม่หรือภาษาถิ่นกำเนิดของตน ซึ่งคำอุทานมักถูกนำมาล้อเลียนคนอีสานที่พูดภาษาไทยมาตรฐานแต่เผลออุทานเป็นภาษาอีสาน

“รู้หรือไม่ พระที่มีความสงสัยประหลาดใจ คือ “พระนะ””

(16 มีนาคม 2562)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการลงให้ผู้อ่านนึกถึง “พระ” ซึ่งหมายถึง “พระภิกษุ” ซึ่งเป็นการลงให้ผู้อ่านนึกถึงสาเหตุ พฤติกรรมหรือเหตุการณ์ที่ทำให้พระภิกษุเกิดความสงสัยประหลาดใจ ซึ่งเมื่อเฉลยว่าคือ “พระนะ” จึงทำให้ผู้อ่านที่เป็นชาวอีสานหรือผู้ที่มีความรู้ด้านภาษาอีสานเท่านั้นจึงจะเข้าใจและรู้สึกขบขันไปกับคำตอบที่เหนือความคาดหมาย จากความไม่เข้ากันทางความหมายที่ถูกลงให้เข้าใจผิดในตอนต้น กล่าวคือคำว่า “พระนะ” หรือออกเสียงว่า “พะนะ” เป็นคำศัพท์ภาษาอีสานซึ่งเป็นคำอุทานที่แสดงถึงความสงสัยประหลาดใจซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุ

1.1.4 การเล่นกับหน่วยเสียงภาษาอีสาน

กลวิธีนี้แตกต่างจากการเล่นคำพ้องเสียง คือ เป็นการล้อเลียนการออกเสียงของชาวอีสานโดยตรง กล่าวคือ ภาษาอีสานมีหน่วยเสียงที่เป็นลักษณะเฉพาะ ซึ่งบางหน่วยเสียงไม่มีในภาษาไทยมาตรฐาน เช่น หน่วยเสียง /ญ/ นาสิก และบางหน่วยเสียงในภาษาไทยมาตรฐานไม่มีในภาษาอีสาน เช่น หน่วยเสียง /ร/ ภาษาอีสานใช้หน่วยเสียง /ล/ หรือ /ฮ/ หน่วยเสียง /ข/ ภาษาอีสานใช้หน่วยเสียง /ซ/ เป็นต้น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการออกเสียงตามแบบภาษาไทยมาตรฐาน กลวิธีการเล่นกับหน่วยเสียงภาษาอีสานจึงเป็นการล้อเลียนการออกเสียงที่ไม่ขัดตามแบบการออกเสียงภาษาไทยมาตรฐาน แต่การเล่นคำพ้องเสียงเป็นการเล่นกับเสียงที่พ้องกันในภาษาอีสานกับภาษาไทยมาตรฐานเพื่อลงให้ผู้อ่านนึกถึงความหมายของคำศัพท์ผิด ทั้งนี้กลวิธีการเล่นกับหน่วยเสียงภาษาอีสานพบว่ามี การนำมาใช้ในการเล่นมุกตลก ทั้งสิ้นจำนวน 19 โฟสต์ คิดเป็น ร้อยละ 2.02 ดังนี้

“รู้หรือไม่ว่า น้ำเต้าฮู้ มีถิ่นกำเนิดมาจากภาคอีสาน

เพราะถ้าเกิดขึ้นที่ภาคกลางจะกลายเป็น น้ำเต้ารู้”

(30 มกราคม 2562)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการเล่นกับหน่วยเสียงเฉพาะในภาษาอีสานโดยการเชื่อมโยงกับคำว่า “น้ำเต้าฮู้” (น้ำเต้าหู้) ซึ่งเป็นชื่อของเครื่องดื่มที่ทำมาจากถั่วเหลืองหรือเรียกว่า นมถั่วเหลือง มาล้อเลียนว่ามีถิ่นกำเนิดมาจากภาคอีสานซึ่งมีหน่วยเสียง /ฮ/ แทนการออกเสียงในหน่วยเสียง /ร/ ในภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาไทยถิ่นภาคกลาง

“แฟนบอกว่าอยาก**สร้าง**บ้าน ผมเลยบอกว่า “มันกินบ่ได้ตำรวจ
ลิจับ” เธอทำหน้างงๆ แล้วกึ่งอนเฉยเลย”

(12 กุมภาพันธ์ 2562)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการล้อเลียนหน่วยเสียง /ช/ ซึ่งไม่มีในภาษาอีสานด้วยการออกเสียงเป็นหน่วยเสียง /ส/ โดยการสะกดคำว่า “ช่าง” ตามการออกเสียงในภาษาอีสานคือ “ช่าง” หรือ “ส้าง” เป็น “สร้าง” เพื่อลงให้ผู้อ่านเข้าใจผิดว่าหมายถึงการสร้างบ้าน แต่เมื่อวิเคราะห์ตามตัวบททั้งหมดที่กล่าวว่า “มันกินบ่ได้ตำรวจลิจับ” ทำให้ต้องกลับไปตีความ “อยากสร้างบ้าน” ใหม่ว่าตัวละครตีความถ้อยคำดังกล่าวว่าหมายถึง แฟนอยากกินช่างบ้านนั้นไม่สามารถกินได้เพราะเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย

1.1.5 การแปลผิด

การแปล คือ การถ่ายความจากภาษาหนึ่งมาเป็นอีกภาษาหนึ่ง กลวิธี
การแปลผิดคือการสร้างความไม่เข้ากันระหว่างคำศัพท์และความหมายที่มีการแปลผิดไปจากหลักการถ่ายความทางภาษาโดยตั้งใจให้เกิดความขบขันจากคำตอบที่เหนือความคาดหมาย ทั้งนี้ เพจจอนพอนพบว่ามีการใช้กลวิธีการแปลในรูปแบบของความตั้งใจแปลความหมายผิด ซึ่งพบกลวิธีดังกล่าวจำนวน 17 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 1.81 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เป็นยังหมอลำ ลี**ลำ** คือถามหาน้ำผึ้ง (**อ้าววว. อันนี้.**)
5555555”

(6 กุมภาพันธ์ 2562)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการล้อเลียนขนบของการแสดงหมอลำซึ่งของชาวอีสาน ที่ขึ้นต้นบทร้องด้วย “อ้าววว. อันนี้.” หมายถึง บัดนี้ จากนั้นจึงตามด้วยเนื้อเพลงหรือเนื้อหากลอนลำซึ่งแต่ในที่นี้ได้ใช้วิธีการแปลคำศัพท์ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกันทางเนื้อหาแต่เป็นคำที่พ้องเสียงกับคำในภาษาอังกฤษคือ “อันนี้” (Honey) หมายถึง น้ำผึ้ง

“Punch = ชกมวย

Small = เล็ก

Punch small = ชกเล็ก”

(27 มีนาคม 2562)

จากตัวอย่างข้างต้นใช้วิธีการลงด้วยการแปลคำศัพท์ภาษาอังกฤษในความหมายที่ถูกต้อง แต่ใช้การแปลด้วยการถอดเสียงจากหน่วยเสียงภาษาไทยมาตรฐานเป็นหน่วยเสียงภาษาอีสาน คือ หน่วยเสียงพยัญชนะต้น /ซ/ ใน “ซกมวย” เป็นหน่วยเสียง /ซ/ คือ “ซกมวย” และแปลคำว่า “Small” ในความหมายที่ถูกต้องคือ “เล็ก” จากนั้นในคำสุดท้ายจึงนำคำศัพท์ภาษาอังกฤษมาประสมกันแล้วแปลความหมายใหม่ที่ไม่ถูกต้องตามหลักการแปลจาก Punch small หมายถึง ซกเบาๆ, ซกค่อยๆ ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่อธิบายเกี่ยวกับท่าทางหรือน้ำหนักของการซกมวย โดยแปลผิดเป็น “ซกเล็ก” หมายถึง อาหารอีสานประเภทหนึ่งมีลักษณะเป็นลาบเนื้อวัวดิบ ใส่เลือด มีรสขมของน้ำดีและขี้เพี้ย ซึ่งเป็นการแปลที่ไม่เข้ากันหรือไม่เกี่ยวข้องกับความหมายเดิม

1.6 การเล่นคำผวน

การผวนคำเป็นการเล่นสลับหน่วยเสียงระหว่างคำหรือพยางค์เพื่อให้ได้คำที่มีความหมายใหม่ จากเพลงจอนพอนปรากฏกลวิธีการเล่นคำผวนเพียง 1 โปสต์ คิดเป็นร้อยละ 0.11 ดังนี้

“ซีหอม = ชื่อของผัก

ซีแต่หอม = นิสัยของคุณ

#จำเค้ามาอย่าด่าแม่เต้ออ!!!”

(29 พฤษภาคม 2562)

จากตัวอย่างข้างต้นเริ่มต้นด้วยการเปิดเรื่องโดยการอธิบายความหมายของคำศัพท์ จากนั้นได้เพิ่มคำว่า “แต่” ระหว่างชื่อผักจาก “ซีหอม” เป็น “ซีแต่หอม” ซึ่งความขบขันจะเกิดขึ้นหลังจากการผวนกลับคำดังกล่าวคือ “หอมแต่หี” ซึ่งหมายถึงคอยจ้องมองแต่อวัยวะเพศของผู้หญิง โดยใช้การอธิบายความหมายเพิ่มเติมคือ “*นิสัยของคุณ*” เพื่อเป็นการชี้นำผู้อ่านให้ผวนคำซึ่งจะทำให้เข้าใจมุกตลกได้ชัดเจนขึ้น

2. กลวิธีทางภาษาระดับปริจเฉท

กลวิธีทางภาษาระดับปริจเฉทเป็นลักษณะของการสร้างความขบขันจากโปสต์เรื่องเล่าซึ่งมาจากวิธีการเสนอข้อมูล การลำดับข้อมูล การอาศัยกระบวนการอนุมานวิธีการนำเสนอเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องหรืออ้างอิงชนบหรือความคิดความเชื่อในสังคม เช่น การกระทำที่ผิดบรรทัดฐานหรือการกระทำที่แปลกแหวกแนวชนิดที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน จึงอยู่เหนือความคาดหมายของผู้อ่านหรือตัวละครในเรื่อง และทำให้เกิดความประหลาดใจและสร้างความขบขัน (กาญจนา เจริญเกียรติบรร, 2548) ทั้งนี้กลวิธีทางภาษาระดับปริจเฉทที่ปรากฏในเพลงมุกตลกอีสานจอนพอน สามารถแบ่งจำแนกได้ 8 กลวิธี ดังนี้

2.1 การใช้มูลบท

มูลบท (Presupposition) คือ ความรู้เบื้องต้นที่ผู้ร่วมสนทนามีร่วมกัน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการทำความเข้าใจในการสื่อสารโดยที่ผู้พูดไม่จำเป็นต้องพูดทุกอย่างออกมา บางครั้งเรียกว่า ความเชื่อเบื้องต้นของผู้พูดและผู้ฟัง มูลบทอาจไม่ได้แฝงอยู่ในรูปภาษาโดยตรง แต่ต้องอาศัยบริบทในการตีความ (กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ และธีรณัฐ โชคสุวณิช, 2551: 43-44) การสร้างความซับซ้อนโดยการใช้มูลบทเป็นเครื่องมือหนึ่งจึงเกิดจากการนำความคิดความเชื่อที่มีร่วมกันของผู้เขียนกับผู้อ่านมาล้อเลียน ซึ่งพบกลวิธีดังกล่าวจำนวน 202 โปสต์ คิดเป็นร้อยละ 21.51 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“จอนพอน: ภูมฺระเบียบคือกภูมฺระเบียบ ถ้าไม่ยอกทำตามให้ไปจ้างคณะอื่น

ลูกเพจ: ระเบียบก็คือระเบียบ...จะเป็นประมณไปไม่ได้”

(19 มีนาคม 2562)

วงดนตรีหมอลำเป็นความบันเทิงหลักที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวอีสานซึ่งมักจะมีการเปิดเพลงหมอลำควบคู่ไปกับการทำงานในชีวิตประจำวัน ทั้งในครัวเรือน ไร่ นา หรือตามโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ ตามงานมหรสพคั้งต่างๆ จะต้องมียังวงดนตรีหมอลำมาเพื่อสร้างความบันเทิงแก่ชาวอีสาน โดยเฉพาะวงดนตรีหมอลำที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับมากในกลุ่มชนชาวอีสาน ได้แก่ ระเบียบวาทะศิลป์ ประมณบันเทิงศิลป์ และเสียงอีสาน จากตัวอย่างข้างต้นคำว่า “ภูมฺระเบียบคือกภูมฺระเบียบ” ในมุทลคั้งต้นเป็นการลงให้ผู้อ่านนึกถึงความหมายนัยตรงคือ ข้อบังคับหรือระเบียบวินัยที่ต้องปฏิบัติ แต่ได้ทิ้งท้ายข้อความว่า “ถ้าไม่ยอกทำตามให้ไปจ้างคณะอื่น” ซึ่งเป็นการชวนให้นึกถึงนัยทางความหมายที่นอกเหนือจากความหมายนัยตรง แต่เมื่ออ่านข้อความแสดงความคิดเห็นโต้ตอบของลูกเพจได้โพสต์ว่า “ระเบียบก็คือระเบียบ ...จะเป็นประมณไปไม่ได้” จึงทำให้ผู้ที่มีมูลบทด้านวงดนตรีหมอลำโดยเฉพาะชาวอีสานเข้าใจมุทลคั้งดังกล่าวและซับซ้อนไปกับความไม่เข้ากันของเนื้อหาที่ถูกลงให้เข้าใจผิดในตอนต้น

“สอยๆ ฟีน้องฟิงสอย ลูกเยียวใส่บอนเทิงฆ่าเทิงตี บัดฝัวเยียวใส่...ละจะปากอยู่จ๊ิบๆ”

(31 มกราคม 2562)

ตัวอย่างข้างต้นใช้มูลบทความรู้เรื่องการเล่นคำสอย ซึ่งคำสอยเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ที่แฝงไปด้วยอารมณ์ขันของคนอีสาน มีทั้งสอยเพื่อความสนุก มีลักษณะสองแง่สามง่าม ล้อเลียน ตลกโปกฮา บางทีอาจถึงขนาดลามก หยาดโหล่น แต่ในมิตินั้นชาวอีสานถือว่าเป็นที่ยอมรับได้ หรือสอยเพื่อกระแนะกระแหน ตักเตือน ไปจนถึงให้คติธรรม โดยมี

รูปแบบว่าจะต้องขึ้นต้นคำสอยหรือคำเกริ่นด้วยคำว่า “สอยๆ” เสียก่อนแล้วจึงตามด้วยเนื้อความที่ต้องการสื่อ บางครั้งก็ตบท้ายด้วยคำว่า “นี่กะสอย” เป็นสร้อยต่อท้ายอีกครั้ง (แนว พลังวรรณ, 2545: 79 และวัฒน์ ศรีสว่าง, 2563) ทั้งนี้ผู้อ่านที่เข้าใจการเล่นคำสอยของชาวอีสานจะสามารถเติมคำตอบที่เว้นไว้ได้ซึ่งเป็นเรื่องสองแง่สองง่ามก็จะเกิดความรู้สึกขบขัน และเมื่อนำมาใช้เล่นบนเฟซบุ๊กซึ่งเป็นพื้นที่ที่สามารถแสดงความคิดเห็นโต้ตอบกันระหว่างลูกเพจ ยิ่งเป็นการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการละเล่นคำสอยได้หลากหลายและสนุกสนานยิ่งขึ้น

2.2 การใช้แนวเทียบผิด

การใช้อุปลักษณ์และอุปมาที่ไม่ปรากฏใช้มาก่อน รวมถึงการเปรียบเทียบ การเลียนแบบ และการเทียบเคียงเหตุการณ์หรือกระบวนการใดๆ ที่ผิดแบบแผน กล่าวคือ โดยปกติเรานิยมนำสิ่งที่มีส่วนคล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบกันมากกว่าจะนำสิ่งที่มีลักษณะแตกต่างกันสูงมาเทียบเคียงกัน หรือหากจะเป็นการสร้างสิ่งหนึ่งเพื่อเลียนแบบหรือเทียบเคียงไปกับอีกสิ่งหนึ่งก็จะพยายามทำให้เหมือนๆ กัน แต่เรื่องตลกที่ใช้กลวิธีดังกล่าวกลับทำตรงกันข้าม คือ นำสิ่งที่มีความแตกต่างกันมากๆ มาเทียบเคียงกัน หรือทำการเลียนแบบเหตุการณ์หนึ่ง แต่กระทำมิให้เหมือนกันเสียทีเดียวนัก หรือทำให้ผิดไปจากบรรทัดฐานปกติ จึงสร้างความประหลาดใจและความตลกขบขันได้ง่าย ซึ่งพบกลวิธีดังกล่าวจำนวน 97 โพส্ট คิดเป็นร้อยละ 10.33 เช่น

“1 จินตหรา = 91.44 จินตเมตร”

(28 กุมภาพันธ์ 2562)

“จินตหรา” เป็นชื่อของคนแต่มีการนำมาใช้เพื่อเปรียบเทียบกับหน่วยความยาวจาก “หฺรา” หรือ “หลา” เป็น “เมตร” โดยการนำคำว่า “จินต” เข้ามาประสมให้กลายเป็นคำใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม แต่เป็นการเปรียบเทียบคนละเรื่อง

นั่งทางใน

นั่งทางนอก

รูปที่ 1 การใช้ข้อความล้อเลียนโดยการใช้คำตรงข้าม

ที่มา: เฟซบุ๊ก: เพจจอนฟอน (24 เมษายน 2562)

ตัวอย่างมุกตลกข้างต้นได้ใช้คำว่า “นั่งทางใน” หมายถึง นั่งเข้าสมาธิเพื่อหยั่งรู้ ด้วยพลังจิต ซึ่งเป็นความหมายเชิงสำนวน โดยมีภาพประกอบเพื่อสื่อความหมายเจาะจง ให้ชัดเจนขึ้น จากนั้นได้ใช้ข้อความล้อเลียนโดยการใช้คำตรงข้ามเป็น “นั่งทางนอก” โดยใช้ภาพประกอบเทียบเป็นการนั่ง “ด้านนอก” ตัวอาคาร ซึ่งเป็นการแปลความหมาย แบบตรงไปตรงมาแต่ไม่เกี่ยวข้องกับการนั่งสมาธิ

2.3 การอ้างถึง

การอ้างถึง คือการกล่าวถึงบุคคล สถานที่ หรือสิ่งต่างๆ ที่ไม่ได้อยู่ในสถานการณ์ หรือโพสต์โดยตรง การอ้างถึงในมุกตลกอีสานจนพอนมักจะกล่าวอ้างถึงชื่อบุคคลซึ่งอาจจะ มีหรือไม่มีอยู่จริงมาล้อเลียนพฤติกรรมเพื่อให้ลูกเพจที่มีบุคคลที่มีชื่อพ้องกันได้ตั้งบุคคล ที่มีชื่อดังกล่าวมาล้อเลียนในช่องแสดงความคิดเห็นใต้โพสต์ หรือการอ้างถึงเนื้อเพลงหรือ คำกล่าวของบุคคลที่มีชื่อเสียงมาเพื่อลงหรือหักมุมในบทสนทนาเพื่อสร้างความขบขัน ซึ่ง พบกลวิธีดังกล่าวจำนวน 89 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 9.48 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“น้องแป้ง เจอหน้ากันก็อย่ามีแต่หลับตาซังใส่กันหลาย”

(19 มีนาคม 2562)

จากตัวอย่างข้างต้นใช้วิธีการอ้างถึงชื่อบุคคลคือ “น้องแป้ง” มาเพื่อสื่อถึงกริยา อาการที่ไม่น่ารักทำให้เกิดการตัดพ้อต่อว่า กลวิธีดังกล่าวมักปรากฏในเพจจนพอน โดยการอ้างถึงชื่อบุคคลซึ่งเป็นหญิงสาวมาใช้เพื่อพูดถึงหรือสื่อถึงในด้านความรู้สึกต่างๆ ซึ่งเป็นสถานการณ์สมมติที่ไม่ได้เกิดขึ้นจริง แต่เป็นการกล่าวอ้างถึงเพื่อสร้างสีสันและ เรียกผลตอบรับจากแฟนเพจที่มีการตั้งเพื่อนในเฟซบุ๊กมาอ้างถึงหรือชวนมาสนทนาต่อ ในช่องแสดงความคิดเห็นใต้โพสต์

2.4 การใช้ความกำกวม

กลวิธีการใช้ความกำกวม หมายถึง ความกำกวมที่เกิดจากการใช้คำใดคำหนึ่งใน ประโยคที่สามารถตีความได้มากกว่าหนึ่งความหมาย ซึ่งพบกลวิธีดังกล่าวจำนวน 45 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 4.79

“อยากย้ายหอจ้ง หอนี้เล็กไป นอนสี่คนไม่ได้”

(22 มกราคม 2562)

ตัวอย่างข้างต้นเล่นกับความกำกวมของข้อความ “นอนสี่คนไม่ได้” ซึ่งหมายถึง ไม่สามารถนอนในหอพักได้ถึงจำนวนสี่คน แต่ในอีกความหมายหนึ่ง คำว่า “สี่” ในภาษา อีสานหมายถึงการมีเพศสัมพันธ์” ในที่นี้จึงสามารถตีความหมายแบบสองแง่สามง่ามซึ่งอาจ หมายถึงไม่สามารถนอนพักเพื่อมีเพศสัมพันธ์กันได้

“สอนแพนขับรถ เธอไม่หลบหลุมเลย เลยบอกเธอไปว่า “ขับดีๆ หน่อย **หั่วควย**” แพนโอดยันดูก็สว่างเสียวะ เอ้า!!! ก็**หั่วมันควย** **ด็อกแด็ก**อยู่เนี่ย ขับดีๆ ด้”

(14 มีนาคม 2562)

จากตัวอย่างข้างต้นคำว่า “**หั่วควย**” ถูกนำมาใช้สื่อความหมายในทางกำกวม กล่าวคือ ส่วนแรกของโพสต์ได้ลงให้ตัวละครตีความเจตนาของการสื่อสารด้วยความหมายตามแบบภาษาไทยมาตรฐาน กล่าวคือคำว่า “**หั่วควย**” หมายถึง อวัยวะเพศชาย ซึ่งใช้ในการสื่อความหมายถึงการตำหนิ ต่อว่า ทำให้แพนของเขาเข้าใจผิดจนโกรธและกระโดดถีบสี่ข้างของเขา โดยโพสต์ในส่วนต่อมาได้ขยายรายละเอียดของคำศัพท์เพิ่มเติมจึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจและตีความหมายใหม่ตามเจตนาของตัวละครที่ต้องการสื่อสารตามความหมายในภาษาอีสาน กล่าวคือ “**ควย**” เป็นคำนามหมายถึง ควาย และคำกริยา หมายถึง โยก, โยกเยก, โคลงเคลง ในที่นี้นำมาใช้ในความหมายของคำกริยาในประโยค “**หั่วมันควยด็อกแด็ก**” หมายถึง ศีรษะโยกโคลงไปมา เนื่องจากขับรถตกหลุมจึงได้บอกให้ขับรถดีๆ

2.5 การละเมิดหลักในการสนทนา

กลวิธีนี้หมายถึงการนำเสนอให้ตัวละครสื่อสารกันอย่างผิดแบบแผน ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานทั่วไปที่คนยึดถือ ได้แก่ กล่าววาจาไม่สอดคล้องกับบริบท กล่าวในสิ่งต้องห้าม รวมถึงการพูดจาอ้อมค้อมมากจนทำให้เกิดความสับสนในการสื่อสาร รวมถึงการให้ข้อมูลไม่ครบถ้วนก่อให้เกิดการตีความผิดหรือเข้าใจผิด ซึ่งพบกลวิธีดังกล่าวจำนวน 43 โพสต์ คิดเป็นร้อยละ 4.58

“วาจาไม่ต้อง แต่ถ้าซ้องนั้นเอาไว้ใส่ปลา”

(23 มีนาคม 2562)

ตัวอย่างข้างต้นได้ใช้วิธีการเปิดเรื่องด้วยการเลียนแบบคำคมที่จะต้องมีการลงท้ายด้วยคำคล้องจองหรือถ้อยคำที่มีเนื้อหาไปในแนวทางเดียวกันคือ “**วาจาไม่ต้อง**” โดยตามหลักการสนทนามักจะต้องลงท้ายไปในทำนองเดียวกัน เช่น “**น้องทำเอง**” หมายถึงไม่ต้องพูดหรือไม่ต้องบอก เดี่ยวจะลงมือทำเอง แต่ทว่าในตัวอย่างของมุกตลกกลับลงท้ายด้วย “**แต่ถ้าซ้องนั้นเอาไว้ใส่ปลา**” ซึ่ง “**ซ้อง**” หมายถึง อุปกรณ์สำหรับใส่ปลา ทำให้น้องหาในตอนต้นและตอนท้ายไม่มีความเกี่ยวข้องกันเลย

“จอนฟอน: น้องแหวน 2+2 เป็น 5 แน่นบ่

น้องแหวน: 4 เต๊ะละอ้าย

จอนฟอน: 4 กะ 4 เดี่ยวไปหาอยู่ห้องจ๊า

น้องแหวน: เดี่ยววาว”

(28 สิงหาคม 2562)

จากบทสนทนาข้างต้นจะเห็นว่าจอห์นสันได้ใช้วิธีการพูดจ้ออารมณ์ด้วยการให้ข้อมูลผิดเพื่อลวงให้น้องแหวนแก้ไขคำตอบไปตามแผนที่วางไว้ ซึ่งเป็นคำตอบที่มีความหมายกำกวมคือ “4” หรือ “สี่” นอกจากหมายถึงหมายเลขหรือจำนวนแล้ว ในภาษาอีสานหมายถึงการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งเป็นการลวงให้น้องแหวนตอบเพื่อให้จอห์นสันเน้นย้ำมุกตลกว่าน้องแหวนเป็นผู้ชวนหรือยินยอมให้ไปมีเพศสัมพันธ์ด้วย

2.6 การให้เหตุผลผิดแบบ

กลวิธีการให้เหตุผลผิดแบบ หมายถึง วิธีการสร้างเรื่องให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขึ้นด้วยการสร้างสมมติฐานและการให้เหตุผลที่ผิดไปจากตรรกะในโลกของความเป็นจริง ซึ่งพบกลวิธีดังกล่าวจำนวน 33 โพสท์ คิดเป็นร้อยละ 3.51

“อแม่จ๋มอยากกินแต่**หมกบ** จอนละค่านไปได้ กะเลยเอาหน่อ
ไม้ฮวกมาปลูก **เผื่อมันใหญ่ขึ้นมาสีได้เป็นกบ กะสีได้มีกบไว้
หมกกินโดนๆ** แฮร์”

(10 พฤษภาคม 2019)

ตัวอย่างข้างต้นเปิดเรื่องด้วยประเด็นที่แม่ต้องการรับประทานห่อหมกบแต่จอห์นก็เลยไปได้กบซึ่งเป็นวิธีการจับกบธรรมชาติในเวลากลางคืน จอนจึงนำ “หน่อไม้ฮวก” ซึ่งเป็นชื่อไม้ไผ่ชนิดหนึ่งมาปลูกเพื่อหวังว่าหน่อไม้ฮวกจะเติบโตขึ้นเป็นกบไว้ให้จอห์นทำห่อหมก การให้เหตุผลข้างต้นเป็นการเล่นกับคำพ้องเสียง “ฮวก” ในชื่อชนิดของไม้ไผ่ซึ่งพ้องกับคำว่าฮวกที่หมายถึงลูกอ๊อดซึ่งเป็นตัวอ่อนของกบ การให้เหตุผลดังกล่าวจึงไม่สมเหตุสมผลและไม่มีทางเป็นไปได้

2.7 การดัดแปลงถ้อยคำ

กลวิธีการดัดแปลงถ้อยคำเป็นการนำข้อความ คำกล่าว แนวคิด หรือภาพจำที่มีอยู่เดิมมาดัดแปลงให้ผิดแผกแตกต่างออกไปจากเดิม เพื่อให้เกิดความไม่เข้ากันทางเนื้อหาหรือประสบการณ์เดิม ซึ่งพบกลวิธีดังกล่าวจำนวน 9 โพสท์ คิดเป็นร้อยละ 0.96

“**สาวเต่าคอย รอยยอ้าย**”

(13 เมษายน 2562)

ตัวอย่างข้างต้นมีที่มาจากบทเพลง เต่างอย ของจินตหรา พูลลาภ ซึ่งมีเนื้อร้องตามต้นฉบับคือ “สาวเต่างอย รอคอยอ้าย” แต่มุกตลกในเพจจอห์นสันได้ปฎิเสธมุขบทเดิมด้วยการดัดแปลงถ้อยคำข้อความจาก “เต่างอย” ซึ่งเป็นชื่ออำเภอหนึ่งในจังหวัดสกลนครเป็น “เต่าคอย” และ “รอคอย” เป็น “รอยยอ” โดย “จอย” ในภาษาอีสานหมายถึง คอยทำ รอคอย, ลักษณะการนั่ง หรือเกาะอยู่บนที่สูง (ปรีชา พิณทอง, 2563) คำว่า “รอยยอ” ในที่นี้จึงอาจสื่อความหมายไปในทางสองแง่สามง่ามคือ “สาวเต่า” รอ “นั่งยองๆ” หรือ “นั่งคร่อม” บนร่างของพี่ (ผู้ชาย)

“บุญคุณต้องทดแทน แค้นต้องกินน้ำ”

(9 กุมภาพันธ์ 2019)

จากตัวอย่างข้างต้นในวรรคแรกเป็นการนำคำกล่าว “บุญคุณต้องทดแทน แค้นต้องชำระ” หมายถึง การสอนให้รู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณและการตอบโต้เอาคืนบุคคลที่ทำให้โกรธแค้น โดยการเปลี่ยนคำว่า “ชำระ” เป็น “กินน้ำ” ซึ่งผู้อ่านต้องกลับไปตีความคำว่า “แค้น” ที่หมายถึง โกรธ อาฆาต มาเป็นความหมายในภาษาอีสานซึ่งหมายถึง ตีตคอ (ปรีชา พิณทอง: 2563)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาทฤษฎีการสร้างความซับซ้อนในเพลงมุกตลกอีสาน “จอนพอน” พบว่า องค์ความรู้ทางด้านภาษาอีสานและบริบทการใช้ชีวิตตามแบบวิถีชาวอีสานเป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดการรับรู้ เข้าใจ และเกิดความซับซ้อนจากมุกตลกที่สร้างขึ้นได้ ซึ่งผู้ที่ไม่รู้ภาษาอีสานตลอดจนไม่เข้าใจวิถีชีวิตของชาวอีสานจะไม่สามารถเข้าใจต่อการสื่อสารมุกตลกได้ เช่น ด้านทฤษฎีการเล่นคำมีการใช้การเล่นคำพ้องเสียงที่ลวงให้นึกถึงความหมายของคำในภาษาไทยมาตรฐาน แต่กลับเฉลยหรือตอบมุกด้วยความหมายในภาษาอีสาน การใช้ทฤษฎีการลากเข้าความโดยการตั้งคำถามด้วยการนิยามความหมายเพื่อลากเสียงของคำศัพท์ให้มีเสียงพ้องระหว่างภาษาอังกฤษกับภาษาอีสาน หรือใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อลากเสียงให้พ้องกับภาษาอีสาน การนำคำศัพท์และหน่วยเสียงเฉพาะในภาษาอีสานมาล้อเลียน การแปลศัพท์โดยอิงจากวิถีชีวิต การฟังหมอลำ และอาหารการกินของชาวอีสาน และการเล่นคำพวนที่นอกจากจะสามารถพวนได้แล้วผู้อ่านจะต้องมีความรู้ด้านคำศัพท์ภาษาอีสานอีกด้วย เช่นเดียวกับด้านกลวิธีทางภาษาระดับปริเฉทที่ผู้อ่านจะต้องมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจทั้งทางด้านคำศัพท์ภาษาอีสาน วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และประสบการณ์ร่วมในด้านต่างๆ ของชาวอีสาน จึงจะสามารถมองเห็นความไม่เข้ากันและเกิดความซับซ้อนต่อมุกตลกที่ปรากฏได้ดี เช่น การฟังและดูการแสดงหมอลำ การเล่นคำสอย การนับถือศาสนาพุทธ อุปกรณ์การหาปลา และอาหารพื้นบ้านอีสาน เป็นต้น เพราะฉะนั้น มุกตลกอีสานในเพลงจอนพอนจึงสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดทัศนคติ วิถีชีวิตของกลุ่มสมาชิกเพลงจอนพอนซึ่งเป็นดังชุมชนเสมือนของชาวอีสานที่ใช้พบปะแลกเปลี่ยนความสนุกสนานร่วมกัน อันจะเป็นการทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของชาวอีสานได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาทฤษฎีทางภาษาในการสร้างความซับซ้อนในเพลงมุกตลกอีสานจอนพอน ทำให้เห็นถึงลักษณะการใช้ภาษาและบริบททางสังคมที่ก่อให้เกิดความซับซ้อน อันนำไปสู่ความเข้าใจต่อแนวคิด ทศนคติ และวิถีชีวิตของชาวอีสานที่มีการสร้างพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนความซับซ้อนในสื่อสังคมออนไลน์ ฉะนั้น เพื่อให้เข้าใจถึงแนวคิด บทบาท และนัยทางสังคมที่แฝงอยู่ในมุกตลกอีสานอย่างลึกซึ้ง จึงควรมีการศึกษาวเคราะห์ในประเด็นด้านเนื้อหาที่นำมาสร้างความซับซ้อน ตลอดจนวาทกรรมที่ปรากฏใน มุกตลกอีสานซึ่งอาจจะมีการศึกษาเปรียบเทียบกับเพลงมุกตลกอีสานอื่นๆ เพื่อให้เห็นข้อมูลที่กว้างและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

.....

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดาวรรณ หงส์ถาวรณ, ชีรนุช โชคสุวนิช. (2551). **วัจนปฏิบัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา เจริญเกียรติบรร. (2548). **การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องตลกภาษาไทย**. ปริญญาอักษร ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทิมา หวังสมโชค. (2549). กลวิธีสื่ออารมณ์ขันในบทละครตลกสถานการณ์ของไทยจากมุมมองวัจนปฏิบัติศาสตร์. **วารสารศิลปศาสตร์**, 6(2), 100-127.
- ปรีชา พิณทอง. (2563). **พจนานุกรมภาษาอีสาน**. [ออนไลน์]. ได้จาก: <https://esan108.com/dict/> [สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2563].
- ดุขฎิ กองสมบัติ. (2546). **การวิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการใช้ภาษาในการแสดงตลกอีสาน**. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วัฒน ศรีสว่าง. (2563). **ลักษณะวรรณกรรมอีสาน**. [ออนไลน์]. ได้จาก: http://www.esansawang.in.th/esanweb/es3_text/literform.pdf [สืบค้นเมื่อ วันที่ 12 มกราคม 2563].
- แวง พลังวรรณ. (2545). **อีสานคดี ชุด ลูกทุ่งอีสาน**. กรุงเทพฯ: เรือนปัญญา.

สุดารัตน์ บัวศรี. (2547). การศึกษาภาษาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันจากเรื่องขบขัน
ในนิยายสารเพรวและนิยายสารชีวิต. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

หนึ่งฤทัย ชวนะวิลิชิต. (ม.ป.ป.). อารมณ์ขันในข้อความทำยรธ: เสน่ห์ทางภาษาที่ไม่ควร
มองข้าม. สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 69-77.

Ross, Alison. (1998). *The language of humour*. London: Routledge.

.....

